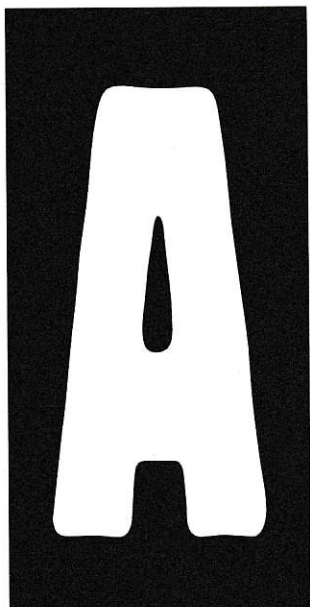

Coia Escoda i Mercè Toldrà

ARXIU I DIFUSIÓ CULTURAL

En el desè aniversari de l'Associació d'Arxivers de Catalunya, Wilhelmina Pieterse, de l'Arxiu Municipal d'Amsterdam,¹ va presentar un estudi de màrqueting sobre les activitats culturals que realitza l'arxiu holandès. A la traducció al català de l'esmentat estudi, titulat *L'arxiu i la difusió*, ella mateixa hi va afegir el següent: "el que és desconegut no es valora" i "els arxius i la necessitat de comunicar". Ambdós apunts expliquen perfectament les ànsies que des dels arxius hi ha per donar a conèixer les activitats i els continguts que els tècnics desenvolupen amb el seu treball quotidià per posar a l'abast dels investigadors i del públic en general tota la informació de què disposen.

En aquest article intentarem explicar algunes de les intervencions que des dels arxius es duen a terme per aconseguir la difusió de les activitats i els fons documentals i per fer que aquests arribin al major nombre possible de ciutadans.

Quan parlem d'arxiu ens referim de manera genèrica a un conjunt de documents en qualsevol suport reunits de manera orgànica i generats a partir d'una activitat administrativa, entenent aquesta activitat en un concepte molt ampli.

Els arxius es diferencien dels museus i de les biblioteques perquè es basen en el principi de respecte a l'origen dels fons i, així mateix, per un mètode de treball específic.

Igualment les funcions que els arxius desenvolupen també són clares:

Una funció administrativa en què l'arxiu i l'arxiver juguen un paper imprescindible en la gestió documental de les institucions públiques o privades i ofereixen serveis administratius a la ciutat o a la institució de la qual depenen.

Una funció de recerca històrica dirigida als especialistes, per als quals l'arxiu constitueix un valuós suport a la seva tasca investi-

gadora, però que a la vegada aporta a la ciutat o a la institució pertinent uns importants serveis socioculturals.

La darrera funció és la cultural i és la que ens interessa i és objecte del nostre estudi. És una funció més discreta, però no per això menys important, ja que pretén la difusió cultural mitjançant els fons documentals conservats als diferents arxius. Per aconseguir-ho s'ha de despertar la curiositat tenint en compte les possibilitats que cada arxiu té.

La difusió cultural és, avui per avui, la difusió cultural una necessitat i una obligació ineludible per als arxius. Així mateix, la dinamització del patrimoni documental és l'única línia vàlida per satisfer les noves demandes dels usuaris i per això és imprescindible prestar atenció al mercat i a la imatge que les institucions i les empreses tenen dels arxius.

Tradicionalment es té una imatge preestablerta dels arxius com a institucions monòtones i introvertides, amb molta burocràcia. Cal canviar aquesta imatge i fer que es vegin com una institució animada i extrovertida que participa activament en el desenvolupament de la ciutat o de l'empresa.

El mercat de l'arxiu ha d'estar simbolitzat en el ciutadà mitjà, en el polític i en el funcionari públic, que no coneixen a priori les tasques de funcionament de l'arxiu. Per això cal buscar una activitat imaginativa i una organització estructural de la comunicació que li doni la imatge justa de dinamisme que es mereix i que atregui els possibles usuaris a l'arxiu. Aconseguint aquest objectiu desapareix la sentència d'un dels dos aclariments expressats a l'inici de l'article, el referent a "el que es desconeix no es valora". Apropar els continguts de l'arxiu al mercat farà que aquest sigui valorat justament.

Un cop s'aconsegueix aquesta valoració, l'arxiu té la necessitat de *comunicar*, com

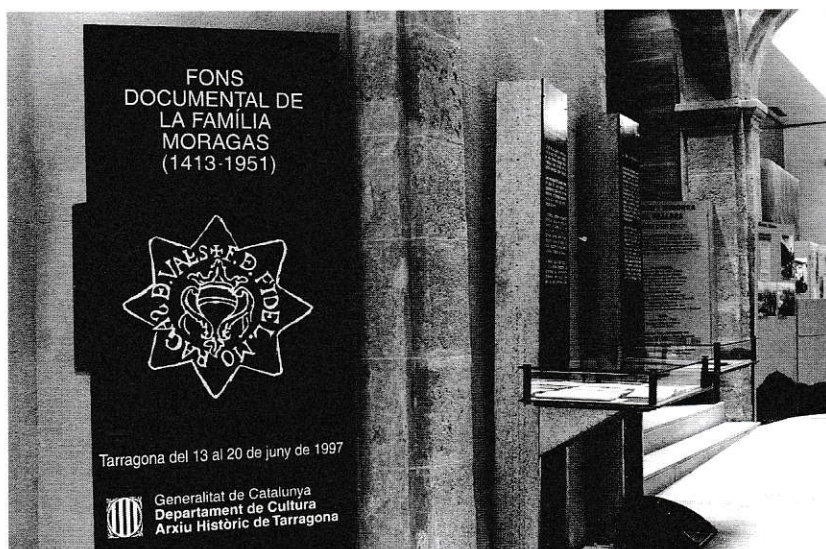
s'expressa en el segon dels aclariments inicials, és a dir, quan deixa de ser desconegut i comença a ser valorat es crea la necessitat de donar a conèixer les tasques quotidianes que els arxius desenvolupen. Però, el problema que es planteja és com aconseguir la difusió dels continguts i de les activitats, i com ha de desenvolupar-se aquesta difusió.

Per començar, caldrà establir una política de comunicació a partir dels cinc apartats que ens indica Joan Boadas² i que mostren les diferents intervencions que s'hi poden dur a terme. Fer una distinció en cinc apartats no vol dir que aquests no es puguin divulgar conjuntament ja que ens els podem trobar interrelacionats moltes vegades. Per exemple, la programació d'una exposició pot generar, en la seva inaguració o en la seva cloenda, una conferència sobre el tema exposat; al mateix temps poden organitzar-se paral·lelament xerrades i cursos sobre la temàtica central o, fins i tot, un programa pedagògic perquè les escoles puguin visitar l'exposició.

A banda de l'activitat de la divulgació pedagògica de l'exposició de la qual es fa un dossier, és clau realitzar-ne un catàleg com a element de gran difusió, ja que és l'únic que subsisteix a l'acte expositiu.

Seguidament explicarem cada apartat de manera separada per tal de donar una visió més individualitzada de les diferents formes de difondre la cultura des dels arxius. Aquests apartats són:

- Publicacions d'instruments de divulgació que tenen com a objectiu difondre els fons documentals de l'arxiu i divulgar l'existència de l'equipament d'arxiu. Els instruments emprats generalment són les guies, les quals van precedides d'una introducció referent a les funcions bàsiques de l'arxiu, com recollir, conservar i difondre, i d'unes consideracions generals d'allò que representa l'arxiu per a la població a més de fer una crida a la recollida de tota mena de documentació que puguin generar particulars, empreses, institucions i associacions de l'entorn. La part central de la guia correspon al tema a divulgar, és a dir, si l'objectiu és donar a conèixer els fons de l'arxiu, cal presentar el quadre d'organització dels fons o, si més no, una descripció genèrica de cadascun dels fons que conservi. Per arrodonir la guia s'hi afegixen els serveis que l'arxiu ofereix, entre els quals hi ha els programes de dinamització cultural previstos per connectar amb les necessitats i els interessos d'una part àmplia de la població. Les guies són un dels recursos bàsics emprats ja que apropen la informació de manera ràpida, senzilla i econòmica. És per això que la majoria d'arxius han publicat guies dels seus con-

tinguts generals o de col·leccions específiques segons la divulgació que n'hagin volgut fer.

- Publicacions periòdiques que persegueixen la mateixa finalitat que qualsevulla altra editada per un museu, una associació cultural, un centre d'estudis... És a dir, estan dirigides des d'un arxiu però no són revistes d'arxiu. Com a revista periòdica, propera a l'activitat arxivística, esmentem *Lligall*, revista catalana d'arxivística que difon l'activitat dels arxius catalans als seus associats, cosa que minva la seva divulgació al públic en general, ja que tracta bàsicament temàtiques tècniques i professionals, amb la qual cosa el perfil del mercat abans esmentat no hi participa. Per altra banda sí que hi ha arxius que publiquen butlletins en què els temes tractats fan referència als continguts dels seus fons a la vegada que ens presenten les activitats programades que es posen a l'abast del públic, possible usuari de l'arxiu. Un exemple d'aquest cas és el *Butlletí de l'Arxiu Històric de Tarragona*.
- Cursos, jornades, conferències. Són els recursos més utilitzats per difondre activitats culturals en general. Poden ser organitzats de manera periòdica o puntual. Exemples concrets serien les jornades biannals de l'Associació d'Arxiviers de Catalunya o les Jornades Antoni Varès, referents a la imatge i a la recerca històrica que organitzen diferents institucions de la ciutat de Girona. Són unes jornades desenvolupades entorn d'un tema monogràfic relacionat amb els arxius i la imatge. Un arxiu també pot organitzar jornades, el tema de les quals faci referència a una commemoració o un esdeveniment concret i crear així la necessitat de consultar els fons de l'arxiu, amb la qual cosa s'aconsegueix la difusió en ambdós sentits. Així mateix l'organització dels cur-

Imatge d'una mostra documental. © Jack Hol.

sos, conferències, etc. desenvolupen el segon aclariment esmentat a l'inici de l'article, la necessitat de comunicar. Pel que fa a les nostres comarques, per posar un exemple, es va escollir un tema concret no commemoratiu on diferents institucions hi participaren. Parlem del Curs d'arxius patrimonials, en el qual hi col·laboraren l'Arxiu Municipal de Valls, l'Arxiu Històric de Tarragona i l'Arxiu Històric del Port de la mateixa ciutat. Com a cloenda es va programar una taula rodona sobre l'estat de la qüestió d'aquest tipus d'arxius al Camp de Tarragona, en la qual també hi va col·laborar la Universitat Rovira i Virgili. La difusió, per tant, va ser molt àmplia i la resposta va ser molt positiva, sobretot per part del món universitari usuari potencial d'aquesta tipologia d'arxius.

- Les exposicions comporten una més complexa, però són una tasca positiva des de tots els punts de vista ja que donen molta publicitat i arriben a un gran nombre de públic, amb la qual cosa la difusió està assegurada en un percentatge molt elevat. A la vegada, permeten establir la col·laboració entre institucions per tal de suportar el cost econòmic i també el repartiment dels mèrits. Un exemple és l'organització de la Primavera Fotogràfica, en la qual col·laboren institucions de diferents ciutats, cadascuna amb una exposició d'imatges gràfiques.
- Els serveis educatius van vinculats estretament a les exposicions, ja que un dels objectius de les exposicions és que el missatge que volen donar arribi als escolars, que són el públic teòric que més les visita. S'han de preparar quaderns per captar les idees bàsiques que es volen transmetre; tot i que és un dels apartats que des dels arxius no s'han emprat fins fa poc, ja que tradicionalment aquesta tasca s'ha deixat als museus, els quals des de sempre han realitzat les activitats de les exposicions. Recentment, des d'algun arxiu ja s'ha iniciat aquesta tasca. Concretament, l'arxiu municipal de Torredembarra ha elaborat per als alumnes d'ESO l'estudi d'una tipologia documental concreta: els padrons municipals i la seva evolució al llarg del segle xx.

També s'ha de fer esment d'un altre tipus de difusió que creiem força interessant. Són les visites guiades als arxius, amb les qual s'apropa de manera directa l'objecte a donar a conèixer al seu mercat, és a dir, els possibles usuaris o responsables polítics tenen l'oportunitat, en jornades de portes obertes, inauguracions o visites rutinàries, de conèixer l'arxiu. Aquest apropament ha de estar ben planificat per l'arxiver, el qual ha de permetre

que l'arxiu es deixi de veure com un espai que amaga una activitat introvertida i buròcrata, i ha de posar de manifest les àmplies possibilitats culturals dels arxius.

Per concloure direm que l'activitat divulgadora dels arxius és cada vegada més important. La difusió cultural ja no és una tasca pròpia dels museus, i des dels arxius s'ha pres consciència de la necessitat de donar a conèixer al màxim els continguts, perquè si continua el desconeixement de les activitats i dels fons que els arxius custodien no s'arribarà a valorar mai justament el contingut cultural que hi conserven.

COIA ESCODA I MERCÈ TOLDRA
Arxivères

Notes

- 1 PIETERSE, Wilhelmina. "L'arxiu i la difusió". *Lligall* (Barcelona), n° 10 (1995) pp. 189-195.
- 2 BOADAS I RASET, Joan. "L'estratègia de difusió dels arxius catalans: anàlisi d'actuacions i algunes propostes". *Lligall* (Barcelona), n° 8 (1994) pp. 157-175.